

הגות וחינוך

הרב שמעון לוי

לע״נ

מ״ר מרן הגאון הגדול

ר' אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ״ל

הרב הראשי לישראל וראש ישיבת ״מרכז הרב״

משנתו ההגותית וההלכתית של מרן הגאון הראי״ה קוק זצ״ל מרא דארעא דישראל

א. מבוא

רבים הם המייחסים לרב זצ״ל השקפות ודעות שאינן עולות בקנה אחד עם אישיותו וגדלותו בתורה של מרן זצ״ל. השקפות ודעות שאין להן שום בסיס ויסוד בתורת הרב, הגדולה, הרחבה והעמוקה. מטרתן היחידה של אלה היא להתלות באילן גדול, להביא כביכול סימוכין מדבריו, ולהצדיק את עמדותיהם המבוססות כביכול על תורתו, כאשר לעמדות אלה יש מתנגדים רבים בקרב הקהילה התורנית. כדי להצדיק את דרכן, שולפים מתורת הרב מילה אחת או שתיים, מוציאים דבר מהקשרו, עושים אנאלוגיה מדברים אחרים שהרב כתב עליהם, ופעמים רבות משבשים ומסרסים את דברי הרב כדי להצדיק את עמדתם, שלא לדבר על פרשנות מעוותת ולא נכונה בה מפרשים את דבריו העמוקים, כדי להיאחזו בקצה גלימתו. כך בנו להם משנה הנוגדת את ״משנתו של הרב קוק״, ושאינן לה כל קשר ל״משנה על פי תורתו של הרב קוק״, ובכך גורמים עוול לרב ולתורתו ולכל חסידיו האמיתיים אשר תורתו האמיתית והנכונה היא נר לרגליהם. כ״כ, רבים מנצלים את אהבת הבריות שהייתה בו ללא גבול וללא סייג לכל יהודי מישראל, כדי לייחס לו כביכול פשרות בעניינים שבהלכה ובהשקפה. מצער ביותר לראות עלונים היוצאים לאור במיוחד כדי להציג את משנת הרב זצ״ל כמשנה של פשרות, אך כל מי שמעמיק בתורתו ובמשנתו ההלכתית וההגותית יראה שגאונותו בתורה, פסיקתו ההלכתית, הנהגתו, דרכו בקודש וצדקותו, המשתקפים מכל מילה ומילה סותרים את הנחותיהם וראיותיהם, ולא מניחים מקום לטענותיהם, למאוייהם ולחלומותיהם.

בשנים האחרונות הגיעו הדברים לשערורייה של ממש. אם בדור הקודם ניסו למצוא סימוכין בדברי הרב להיתר ללמד מקצועות חול לצד לימודי קודש, ואם הבאים אחריהם ניסו לקדש את מקצועות החול, כמו מתמטיקה ואנגלית או

המקצועות המדעיים ולהעלותם לדרגה של קודש, תוך כדי ציטוטים מנותקים או מסולפים מתורת הרב, הרי שבדור האחרון ובפרט בשנים האחרונות, התפתחו מגמות שאין להן כל זיקה לתורת ישראל ולמקצועות הקודש, אך הם מצדיקים את קיומם ואת התפתחותם בסימוכין כביכול על תורת הרב זצ"ל, תוך כדי סילוף מכוון של דבריו הקדושים והטהורים העוסקים בעניינים רוחניים גבוהים, ואשר פעמים רבות דבריו גובלים עם עניינים קבליים שאין לנו השגה בהם, והם מורידים את דבריו הנשגבים לעניינים שבחולין, שאין בינם ובין דברי הרב ולא כלום.

מגמות כמו אמנות, קולנוע, תקשורת, תיאטרון, מוסיקה, מחול ועוד, אשר ראו בהם בעבר הלא רחוק, מגמות שאינן עולות בקנה אחד עם תורת ישראל, הפכו בדורנו למקצועות מרכזיים ולמקצועות מובילים. מקצועות אלה אשר בעבר סימלו את ההיפך מהקדושה והטהרה, מקצועות אשר הציבו בפני לומדיהם, שאלות הלכתיות, השקפתיות, אמוניות קשות וחמורות, ואשר כל מי שיראת ה' בלבבו, שבמקרה נקלע לאחד מן המקצועות האלה, פרש וברח ממנו כל עוד נפשו בו, מקצועות אלה הפכו לאחרונה למגמות "מקודשות", למוקד תחרותי בין מוסדות, ולאמצעי משיכה לתלמיד המתלבט בבחירת מוסד לימודי וחינוכי. לאחרונה נעשים ניסיונות להכניס מקצועות אלה לתוך מקצועות הקודש פנימה, ולהפוך את מקצועות הקודש כמשרתים של מקצועות אלה. התכנית המוצעת למוסדות החינוך העל-יסודיים הקרויה "יהדות" וכוללת חמש עשרה יחידות, מגמתה להכניס חילוניות לתוך הקודש והרי היא בבחינת "העמדת צלם בהיכל". להלן דוגמאות להרכב החדש של היחידות על פי מנסחי ההצעה:

א. אמנות ויהדות. ב. דמוקרטיה ויהדות. ג. פסיכולוגיה וחז"ל. ד. טכנולוגיה והלכה. ה. משפט עברי וישראלי ועוד. דוגמאות אלה מכונים בפייהם של מציעי ההצעה "דוגמאות", כאשר ההצעות הנוספות הן: קולנוע ויהדות, תיאטרון ויהדות, תקשורת ויהדות, מוסיקה ויהדות ועוד.

בעבר, המגמה הייתה להכניס קדושה למקצועות החול, ואם במקצוע פסיקה, ביולוגיה, וכדו' התעוררו בעיות אמוניות וכדו', השתדלו ללמד גם את הפן ההלכתי התורני, כדי שהלומד יתוודע גם לזווית ההלכתית התורנית, וכל זה כאמור במסגרת שיעור פסיקה, על חשבון מקצוע זה ועל חשבון שעות ההוראה של מקצוע זה. כך גם לגבי מקצוע ביולוגיה, הציעו ללמד פרק שנקרא "רפואה והלכה" כדי לתת מענה לספקות ולשאלות המלוות את התלמיד הדתי המתמחה במקצוע "ביולוגיה" בלומדו מקצוע זה. לא כן המגמה החדשה ב"מקצוע החדש" השואפת לחלן את מקצועות הקודש, להכניס לתוכם "חול", על חשבון מקצועות הקודש ועל חשבון שעות ההוראה שלהם, והחמור מכל, להחזיר את החילוניות לתוך הקודש, כדי לטשטש בין הציבור הדתי ובין הציבור

החילוני, מתוך מגמה להפוך את החברה הישראלית לחברה מעורבת ולא מתבדלת כביכול, כאשר המטרה המסתמנת היא להפוך את מערכת החינוך למערכת ממלכתית אחת, שבה לומדים תלמידים חילוניים ודתיים כאחד, באותו בית-ספר, ועל אותו ספסל לימודים, תחת הנהלה אחת, ללא הפרדה בין המינים וללא הפרדה בין בעלי השקפות עולם שונות, וללא הבחנה בין ציבור שומר תורה ומצוות ומדקדק על קלה כחמורה ובין ציבור שהשקפת עולמו חילונית ואף כפרנית.

עובדה היא, שתכנית מעין זו במתכונת המוצעת עם הרציונל שלה ועם מטרותיה המוצהרות יצאה מבית מדרשו של ביי"ס תל"י הידוע כבית-ספר קונסרבטיבי-מסורתי, אשר מתהדר בתכנית זו כתכנית המכונה "יהדות". השאיפה של היוזמים תכנית מסוכנת זו היא, להביא לחברה מעורבת ללא מחיצות, וללא סממנים חיצוניים המבחינים בין האוכלוסיות השונות והשקפת עולמם, חדה שרק חוק המדינה בלבד יהיה החוק הדומיננטי בה ולא חוק התורה. השאיפה למגמה החדשה לראות מערכת ממלכתית אחת שבה לומדים דתיים ושאינם דתיים כאחד, מכונה בפיהם בשם "פלגי מים", כאשר כבר בשנה הזאת נפתחו בתי-ספר מעורבים לדתיים ולשאינם דתיים. ביי"ס יסודי בישוב "אור-עקיבא" וביי"ס על-יסודי בישוב "שלומי".

בעבר, התפיסה החינוכית השלטת הייתה, כיצד להחדיר את אור התורה בכל האוכלוסייה המתחנכת בחינוך הממלכתי-הדתי, על כל גווניה, ולחנכה ע"פ ערכי התורה והמצווה, למרות הקשיים הגדולים העומדים בדרכם של כל נער ונערה, ילד וילדה, המנהלים את חיי היום יום בסביבה עוינת מבחינה דתית-תורנית, סביבה שתרבות המערב מעצבת ומכוונת את ערכיה. כיום, התפיסה החינוכית החדשה השלטת במערכת החינוך הממלכתית-הדתית היא כיצד להחדיר את תרבות המערב בכל גוני האוכלוסייה, כולל ישיבות תיכוניות ואולפנות שנוסדו מלכתחילה כדי להרחיק את הנוער המגיע אליהם מתרבות המערב הקלוקלת. שתי תפיסות עולם אלה, הסותרות והנוגדות זו את זו היו מאז ומעולם, אבל ראשי מערכת החינוך הממלכתית-דתית בעבר שהיו כולם יראי שמיים, ואשר ראו בתפקידם המשך מסורת הדורות של "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע..." השכילו להוביל את מערכת החינוך עליה היו מופקדים בדרך התורה ללא וויתור על קוצו של יוד. לא כן ע"פ הרוח החדשה הנושבת במחננו, אשר מעצביה רואים בתרבות המערב תרבות של לכתחילה, אשר צריך לשאוף להגיע אליה בכל מחיר, גם אם זה על חשבון קיום התורה ומצוותיה, ולמרות הפגיעה האנושה בנפשותיהם ובנשמותיהם של ילדי ישראל הקדושים והטהורים. כאמור, משנה חילונית זו מנסים לבסס אותה כביכול על תורתו של הרב זצ"ל, תוך כדי סילוף וזיוף של דברי הרב ותוך פגיעה קשה וחמורה בזמנתו של הרב זצ"ל, שהיה קודש קדשים.

- ב -

מחובתנו להדגיש, כי נסיון זה של אותם גורמים למצוא צידוקים וסימוכין לרעיונותיהם הפסולים בתורתו של הרב, אינה מתחילה ואינה מסתיימת בתורתו של הרב בלבד. הם מנסים לבסס את משנתם גם על מקורות קדומים כמו המשנה והתלמוד, מדרשי ההלכה והאגדה, משנה תורה לרמב"ם, ראשונים ואחרונים אנשי הלכה ומחשבה, מתוך אותה מטרה לטהר את השרץ בקי"ן טעמים. אלא שביחס למקורות הקדומים קמו בכל הדורות ובכל הזמנים חכמים גדולי תורה ואנשי יראה, אשר נאבקו באלה שרצו לפגוע בתורה הקדושה ולהכניס לתוכה את תרבות המערב. חכמים אלה אף דחו את הוכחותיהם והוכיחו את המסלפים על עזותם וחוצפתם לתלות בדברי חז"ל ביקי סריקי. אבל ביחס לתורתו של הרב לא רק שלא קמו עדיין חכמים שיגנו על תורת הרב, ולא רק שלא קמו חכמים שיעצרו את הסחף הזה אשר פוגע פגיעה חמורה בתורתו של הרב, ואשר בעיניהם הרי היא בבחינת "כל הרוצה ליטול יבוא ויטול", וכל הרוצה לבסס את השקפותיו הפסולות יבוא ויבסס, אלא אף נוצר מצב חמור מאוד, **שכל השקפה חילונית שלכל הדעות נוגדת את ההשקפה התורנית, ואף את ההשקפה הדתית המסורתית, מנסים לייחס אותה לרב זצ"ל.**

ואכן גם עמי ארצות שאין להם כל זיקה למקורות נתלים בתורתו של הרב כמוצא שלל רב, שולפים מתוך משנתו משפטים ואמרות המנותקים מהקשרם או מסלפים אותם כדי לשרת את מטרתיהם. כל המכיר את ספריו של הרב יודע שמשנתו של הרב גדולה ועמוקה, אפופה מסתורין וסתרי תורה. אמנם ספריו בהלכה ומשנתו ההלכתית מובנים לתלמידי החכמים הבקיאים בשי"ס ובפוסקים, אבל משנתו ההגותית אפופה מסתורין וחלקים גדולים בה מבוססים על תורת הסוד והקבלה, ואינה מובנת אלא למעטים שבדור שיש להם יד ורגל בתורת החי"ן.

אין לי כל עניין להתפלמס עם אלה המסלפים את תורת הרב, ואף לא עם אלה המוציאים דברים מהקשרם כדי להצדיק את דרכם, ובודאי שאין לי כל כוונה להוכיח אותם על מעשיהם. אין מגמתי במאמר זה אלא להוכיח כי **תורת הרב היא קודש קדשים, אפופה קדושה וטהרה, ושכל כוונותיו והנובע מהם מיוסדים על אדני התורה והיראה ועל דברי חכמינו ז"ל, והנתלים בתורתו טועים ומטעים אחרים בכוונה ובזדון.**

גם בדברי חכמינו ז"ל ובמקורות הקדומים היו שטעו והטעו את הרבים. ידועים דברי חז"ל על ספר "שיר השירים" שהוא "קודש קדשים", וכדברי המשנה (מס' ידעים פרק ג' משנה ה') "אפר ר' עקיבא... שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים". ובמדרש

תנחומא (פרשת תצוה סימן א') ישנה תוספת של ר' אלעזר בן עזריה לדבריו של ר' עקיבא, וכך מובא שם: "אמר ר' אלעזר בן עזריה לפה הדבר דופה, לפלך שנטל סאה של חיטים ונתנה לנחתום. אפר לו, הוצא לי פננה כך וכך סולת, כך וכך פורסן, כך וכך סובין. כך כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים, שכולו יראת שמים וקיבול עול עלכותו". וכל זה למה, מפני שדווקא בספר "שיר השירים" שיש מקום לטעות בו ולפרש אותו כפשוטו, הקפידו חז"ל להחמיר בו ולקרוא אותו "קודש קדשים". וכפי שכתב בעל ה"תורה תמימה" ("תורה תמימה" על שיר השירים הערה א) וז"ל:

"ובטעם מעלת הקדושה היתירה שבשיר השירים על יתר השירים, כמו שירות משה (פי "בשלח" ו"האזינו"), ושירת דוד, י"ל משום שאותן השירות אף כי יש בהן גם רמזים וסודות, אך עכ"פ אפשר לכלכל עניינן גם בפשטות גמורה עפ"י חיצוניותן, מה שאין כן "שיר השירים" חלילה להבין הדברים כמו שהן בפשטותן וחיצוניותן, דברי אהבים, ולכן בדין הוא שיהיה קודש קדשים, אחרי כי כולו סוד קודש ונעלה".

הרי לנו שהחמירו חז"ל בכל דבר שהבריות עלולים לטעות בו. ובפרט בשיר השירים אשר כולו משל לכנסת ישראל וכפי שתרגמו אותו התרגומים ופרשנות חז"ל.

חז"ל החמירו גם בקורא פסוק משיר השירים שלא בזמנו או עושה אותו כמין זמר, וכדברי הגמרא (סנהדרין דף קא, ע"א):

"תנו רבנן: הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר, והקורא פסוק בבית ששקאות בלא זמנו – פניא רעה לעולם. פפני שהתורה חוגרת שק, ועופדת לפני הקדוש ברוך הוא, ואופדת לפני: ריבוננו של עולם! עשאוני בנך ככינוי שפנגנים בו לציס. אמר לה: בתו, בשעה שאוכלים ושותים בפה יתעסקו? – אפרה לפני: ריבוננו של עולם, אם בעלי מקרא הן – יעסקו בתורה ובנביאים ובכתובים, אם בעלי פשנה הן – יעסקו בפשנה בהלכות ובהגדות, ואם בעלי תלמוד הן – יעסקו בהלכות פסח בפסח, בהלכות עצרת בעצרת, בהלכות חג בחג. העיד רבי שפעון בן אלעזר פשום רבי שפעון בן חנניה: כל הקורא פסוק בזמנו – פניא טובה לעולם, שנאמר (פסלי ט"ו) ודבר בעתו פה – טוב".

גם החמרה זו, נובעת מחששם של חכמים שמא הבריות עלולים לטעות ולייחס לפסוקי "שיר השירים" כוונות לא ראויות וענייני חולין.

עוד נראה שדברי חז"ל אלה מכוונים גם לכל פסוק אחר במקרא ובכתובים ולא דווקא פסוקים משיר השירים, אלא שחז"ל הדגישו את "שיר השירים" דווקא, בגלל החשש שבמילותיו עלולים הבריות לטעות יותר מאשר בפסוקי המקרא האחרים. ואכן כך כתב "תורה תמימה" (שם הערה ב) וז"ל: "נראה שהוא הדין גם בפסוק אחר משאר כתבי הקודש, ותפס פסוק של שיר השירים מפני שהפסוקים שלו לפי פשטותן עלולים יותר לעשותן כדברי ליצנות וזמר".

ואכן, בכמה מקומות מצאנו שחכמים הדגישו את מעלתו הגדולה של שיר השירים ושכולו קודש, ושכל מילה בו היא קודש, ואם יש דעות שונות בפרשנותו של מילה כל שהיא חז"ל הדגישו זאת, ואע"פ כן יש הטועים בפרשנות של שיר השירים. וכך מובא בגמרא (מסכת שבעות דף לה, ע"ב): "כל שלמה האמורים בשיר השירים קודש, שיר למי שהשלום שלו, חוץ מזה יכרמי שלי לפני האלף לך שלמה... וי"א אף זה חול' יהנה מיטתו שלשלמה". וכן מובא גם במס' סופרים (פרק ה' הלכה י"ז): "כל השלמות האמורים בשיר השירים כולם קודש חוץ מאחד שהוא חול' ואיזהו (ש"ה ג) יהנה מיטתו שלשלמה וי"א (שם ח) יהאלף לך שלמה".

יש לציין שאע"פ שגם התרגומים השונים המקפידים בדרך כלל לפרש את המקראות כפשוטן, תירגמו את "שיר השירים" שלא כפשוטו כמשל לקב"ה ולכנסת ישראל. נציג את אחד התרגומים על הפסוקים יג-יד בפרק ב'. וכך תרגם "יונתן" שני פסוקים אלה: (יג) הַתְּאֵנָה תִּנְשָׁה פְּגִיָּה וְהַגִּפְנִים סִמְדָר וְתָנוּ רֵיחַ קוֹמֵי לֶךְ בְּעֵתִי יָפְתִי וְלִבִּי לָךְ: (יד) יוֹנְתִי בְּמַגְוֵי הַסֵּלַע בְּסֶתֶר הַמְּדֻרָּה הַרְאִינִי אֶת מַרְאֵיךְ הַשְּׂמִיעִינִי אֶת קוֹלְךָ כִּי קוֹלְךָ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נְאוּהָ:

(יג) "כנישתא דישראל דפתילא לבכורי תאנים פתחת פופה ואפרת שירתא על יבא דסוף, ואף עוליביא וינקיא שבחו למי עלבא בלישניהון. פן יד אפר להון פרי עלבא, קופי לך כנישתא דישראל רחפתני ושפרתני, אזילי ככא לארעא דקיפית לאבהתך". (יד) "וכדרדף פרעה רשיעא בתר עבא דישראל, הות פתילא כנישתא דישראל ליונתא דסגורא בחגוי טנרא וחיוא פעיק לה פגוי ונצא פעיק לה כנרא, הכרין הות כנישתא דישראל סגורא פארבע סטרוי דעלבא, דפן קדפיהון יכא ופן בתריהון רדיף ענאה ופן תרין סטריהון פדבריא דכלין חוין קלן דנכתין וקטלין באיריסייהון ית בני נשא. ופן יד פתחת פופה בצלו קדם ה' ונפכת ברת קלא פן שפי פרוכא וכן אפרת, אנת כנישתא דישראל דפתילא ליונתא דכיתא ופטפרא בסגור חגוי טנרא ובחבויני דרגיתא אחזיני ית חזויך וית עובדיך דתקע אשפעיעני ית קליך עריב בצלותא בבית פקדש זעיר וחזויך שפיר בעובדין טבין".

- ג -

בכל הזמנים התנגדו גדולי הדורות לתרגומו של "שיר השירים" לשפה המדוברת, כיוון שכל מילותיו של "שיר השירים" הם רמזים נשגבים ואין הדברים כפשוטם, ממילא כל תרגום מילולי חוטא לפירוש האמיתי והנכון, וכל הסבר כל שהוא פוגע הן ברמז הרמזו בפסוקי שיר השירים, שהרי לא ניתן לרמוז בשפה המדוברת אותם סודות ורמזים הרמוזים בלשון הקודש, והן בהסבר הפשטני שיתקבל מהתרגום המילולי, באשר אין הסבר זה עולה בקנה אחד עם הפירוש הנכון

והאמייתי אליו כוונת חז"ל בפירושים. התנגדותם של גדולי הדורות לתרגום "שיר השירים" לשפה המדוברת הורחבה גם למקורות נוספים האפופים ברמזים ובסודות, ושיש חשש שהציבור הרגיל שאין לו יד ורגל בסודות קבליים יטעה בהם. כמו, תרגום האדרא רבה והאדרא זוטא וכדו'.

יש לציין שהיו בעבר נסיונות לתרגם גם אגדות חז"ל האפופים מסתורין וסודות, וגם לכך התנגדו גדולי הדורות, באשר כל תרגום כזה עלול לעוות את הכוונות הנסתרות שבאגדות ולתת להן משמעות לא ראויה והנוגדת את השקפת חז"ל. ואפילו אגדות הנראות לנו כפשוטות לכאורה, אינן כפשוטן. ומה לנו יותר מדברי חז"ל האומרים על הפסוק: "והסרת את כפי וראית את אחריי" (שמות לג, כ"ג) - "אפר רב חנף נר בינך אפר רב שפעון חסידא: עלפד שהראה הקדוש ברוך הוא לעשה קשר של תפילין" (ברכות דף ז, ע"א). והרי פשוט לנו שאין דברי חז"ל אלה כפשוטן, ומי שאכן מבין אותם כפשוטן ומייחס לקב"ה הנחת תפילין כשלנו, הרי הוא כופר באחד מעיקרי האמונה שהקב"ה אינו גוף ואין לו דמות הגוף, וכפי שקבע זאת הרמב"ם ב"י"ג עקרי האמונה שהביא בפירושו המשניות לפרק חלק במס' סנהדרין ז"ל:

"היסוד השלישי: שלילת הגשמות ממנו, וזהו שנאמין כי האחד הזה שזכרנו אינו גוף ולא כח בגוף ולא ישיגוהו מאורעות הגופים כמו התנועה והמנוחה והמשכן לא מצד עצמות ולא במקרה, ולכן שללו ממנו החכמים ז"ל החיבור והפירוד ואמרן (חגיגה טו, ע"א) אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה לא עורף ולא עפוי כלומר לא פירוד ולא עורף, והוא חיבר ולא עפוי מלשון ועפו בכתף פלשתים, כלומר ידחו אותם בכתף להתחברם בהם, ואמר הנביא יואל מי תדמיוני ואשוחה יאמר קדוש אילו היה גוף דומה לגופים, וכל מה שבא בכתבי הקודש שמתארים אותו בתארי הגופות כמו ההליכה והעמידה והישיבה והדיבור וכיוצא בזה הכל דרך השאלה, וכן אמרו ז"ל (ברכות לא, ע"ב) 'דברה תורה כלשון בני אדם' וכבר דיברו החכמים בזה הענין הרבה, והיסוד השלישי הזה הוא מורה עליו מה שנאמר כי לא ראיתם כל תמונה כלומר לא השגתם אותו בעל תמונה, לפי שהוא כמו שזכרנו אינו גוף ולא כח הגוף".

הרמב"ם האריך והרחיב בעניין זה בהלכות "ייסודי התורה", נציין קטע קצר מדבריו שם פרק א' הלכה י"א וי"ב ז"ל:

"וכיון שנתברר שאינו גוף וגוייה יתברר שלא יארע לו אחד ממאורעות הגופות, לא חיבור ולא פירוד, לא מקום ולא מדה, לא עליה ולא ירידה, ולא ימין ולא שמאל, ולא פנים ולא אחור, ולא ישיבה ולא עמידה, ואינו מצוי בזמן עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנין שנים, ואינו משתנה שאין לו דבר שיגרום לו שינוי, ואין לו לא מות ולא חיים כחיי הגוף החי, ולא סכלות ולא חכמה כחכמת האיש החכם, לא שינה ולא הקיצה, ולא כעס ולא שחוק ולא שמחה ולא עצבות, ולא

שתיקה ולא דבור כדבור בני אדם, וכך אמרו חכמים אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה ולא עורף ולא עיפוי. והואיל והדבר כן הוא, כל הדברים הללו וכיוצא בהן שנאמרו בתורה ובדברי נביאים הכל משל ומליצה הן, כמו שנאמר 'יושב בשמים ישחק, כעסוני בהבליהם', 'כאשר שש ה', וכיוצא בהן, על הכל אמרו חכמים 'דברה תורה כלשון בני אדם', וכן הוא אומר 'האותי הם מכעיסים', הרי הוא אומר 'אני ה' לא שנית', ואילו היה פעמים כועס ופעמים שמח היה משתנה, וכל הדברים האלו אינן מצויין אלא לגופים האפלים השפלים שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם אבל הוא ברוך הוא יתברך ויתרומם על כל זה".

ועיין בפירוש המשניות לרמב"ם למס' סנהדרין פרק עשירי פרק חלק משנה א' שחילק את כלל בני האדם לשלוש כתות באשר להתייחסותם לדברי חז"ל. ואם הרמב"ם התייחס לעקרונות ליסודות ולכללים, מצאנו בדברי הפוסקים האחרונים גם התייחסות ספיציפית לעניינים בהם אנחנו דנים, ואשר מחמירים מאוד בעניין הבנת דברי התורה ודברי חז"ל כפשוטן אפילו בהעברה בראש דרך מחשבה החולפת בראשו בעת שקורא או לומד את דבריהם, אף שאינו מאמין בפירוש זה, אבל עצם ההרהור או המחשבה החולפת בראשו ואומרת לו שמא הדברים כן כפשוטן יש בכך פגם חמור מאוד.

- ד -

נציין כאן תשובה שהובאה בספרו של מרן הי"בן-אישי-חיי" שו"ת "רב-פעלים" (חלק א' חלק י"ד סימן נ"ו) שנשאל בעניין זה, ואף הביא את מכתבו של הגאון בעל "תפארת יוסף", ומפאת חשיבות הדברים נביא אותם ככתבם וכלשונם. וז"ל:

"אם מותר לתרגם האדרא בלשון ערבי או בלשון אחר ולקובעה בדפוס לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל.

שאלה: בימים אלו נמצא איש אחד בעיר במבוי יע"א, שתרגם האדרא בלשון ערבי, וקבעה בדפוס לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל, ושמענו שהחכמים בשומעם ערערו ואסרו הדבר, ולא שמענו מהם ראייה לסתור כי אם גזירה היא, ועל כן באנו לשאול ממעלתך, אם נמצא איזה ספר ראשון או אחרון שאוסר הדבר הזה או כיוצא בו, יען כי זה המתרגם עומד וצווח מה איסור יש בזה, וכמו אשר בלומדנו לשון האדרא אנחנו מאמינים שהדברים האלה אינם כפשוטן חיי, כן נאמין כשאנו לומדים הדברים בלשון ערבי, דאין הדברים כפשוטן, על כן תשובתו הרמתה מהרה תצמח, ושכמ"ה.

תשובה: דבר כזה לא עלה בלב אחד לעשותו, כדי שימצא כתוב בספרי המחברים האיסור שלו, אך נמצא בדור שלפני דורנו בארצות אשכנז, איש אחד

שתרגם דברי אגדה שבתלמוד בלשון אשכנז, והיה הדבר הזה קשה ורע מאוד אצל הגאון מופת הדור מהר"ח ז"ל אבד"ק צאנו יע"א, והתמרמר על זה במכתבו להגאון הגדול אבד"ק פרעמישלא והגליל, הוא הרב המחבר 'פני יוסף' ויתפארת יוסף', והגאון הזה השיב לו על דבר זה תשובה במכתבו, ונדפס המכתב הזה בסוף ספרו 'יתפארת יוסף', והואיל ואין הספר הנז' מצוי אצלכם, אעתיק לכם פה את המכתב הנז', כאשר הובא שם, וזה נסחו.

הנשר הגדול בעל כנפים וכו', הרב הגאון הצדיק האמיתי מופת הדור מאור הגולה, סצינא קדישא חסידא ופרישא, קדוש יאמר לו, המפורסם בכל קצוי ארץ נ"י ע"ה פ"ה מהר"ר חיים האבד"ק צאנו וכו'. אחדש"ו כראוי לקדוש ה' כמוהו, אבקש סליחה אשר לא השבתי לכבוד הדרת גאונו על מכתב קדשו, כי הייתי בק"ק דראהביטש, ובשבע שעבר באתי לביתי ומצאתי את שאהבה נפשי, ושמחה ודכאות רוח יחד באו עלי נדודים, ששמחתי בשמעי משלום הד"ק, והיה לדכאות רוחי בראותי התגברות הסט"א בעוה"ר, אשר קמו אנשי רשע שעושים מעשים להדיח את ב"י מאמונתם וכו', ורע עלי מעשה הנבלה הזאת בהעתקת ספר מאמרים 'עין יעקב' בלשון אשכנזי המדברים במדינתנו. והלא ירמיה הנביא צעק, 'הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלעי, כי כמה פנים לתורה כאשר הסלע נפרד לכמה חלקים, ונודע כי כל דברי האגדות המה כחלי אש מלאים סודות נשגבים, אשר אינם נגלים כי אם לשרידים הבאים בחצרות ה', ואנשים אלו המה רוצים לעשות סיפור חז"ל כספור קורות העתים ח"ו בדברי הבאי ודברי חול, אוי לנו שכך עלתה בימינו, אשר קלי הדעת חותרים תחתינו להרחיק את ב"י מיסודי האמונה, והאנשים האלה החטאים בנפשותם רק לכבוד עצמם הם דורשים, לאסוף הון ואומרים ללשונינו נגביר ואין אדון לנו, ואינם מרגישים ההפסד ומכשולים אשר יוכל להסתעף מזה ח"ו.

ומצינו בדברי חכמינו ז"ל שאמרו לרבי עקיבא, עקיבא, מה לך אצל אגדות כלך אצל נגעים ואהלות, כי התבוננו בנשמתו כי אין חלקו רק בהלכות ולא באגדות, וכאשר גילה לנו האר"י הקדוש זצ"ל כי כל אחד מדבק בתורה לפי בחינת נשמתו, וכמה יגעו רבותינו להתיר לכתוב אגדות, כמבאר בגיטין משום שדברים שבע"פ לא ניתנו להכתב, כמ"ש הרמב"ם הטעם וכו', ורק משום עת לעשות לה' התירו רבי יוחנן ור"ל, לכתוב האגדות.

ועתה בשביל ממון ובשביל להכניס בלב ב"י דיעות נפרדות וספיקות ביסודי האמונה, התירו לעצמן להעתיק בלשון אשכנזי בסיפורי הבאי וכו', הלא נודע כי רוב דברי אגדה אסור לפרשם כפשוטן, שלא לגשם להשי"ת ח"ו וכו', וכמ"ש הרשב"א בחידושי ברכות בזה"ל, דע שיש לחכמים דברים נטועים ונרמזים במדרשות ואגדות חתומים, ואם נגלו לעיני הסכלים כדברים בטלים, הנה ליודעי חן ולמבינים המה עניינים שכליים, יש מן האגדות שלא נתנו לדרוש אלא לבעלי

סודות, ומקצתם יש בהם נגלה ונסתר כפירות ועלין וכו'. וכ"כ עוד הרשב"א בפ"ע א"ע, שיש מן האגדות שאין לפרשן כפשוטן בשום אופן, כמו שזכרו בספרות דף ז' הקב"ה מניח תפילין, והביא עוד שם כמה אגדות וכתב בזה"ל, ועוד מצינו הרבה אגדות אשר הנגלה מהם חירוף וגידוף, וחז"ל כיונו באגדות אלו סודות נשגבים אשר אינם נגלים כי אם לשרידים וכו'.

ומה מאוד האריך הרמב"ם בזה בסנהדרין פרק חלק, ובא"ד כתב בזה"ל. והכת השני הם אותם שראו דברי חכמים והבינו אותם כפשוטן וחשבו שלא דברו חכמים זולת מה שמורה פשטי הדבר, והם באים לסכל אותם ולגנותם, ומוציאין דיבה על מי שאין בו דיבה והלעיגו על דברי חכמים וכו' ע"ש, ומה לי להאריך הלא כל דברי הראשונים מלאים מזה, ועל הדרת קדשו מוטל להכות על קדקוד עמקי סטים, ולדעתי יש לפרסם דברי קדשו לחקוק כל הדברים בעט ברזל ועופרת, אשר חל איסור גמור על הקונה לקנות ספרי מאמרים עין יעקב עם העתקה בלשון אשכנז. ואם ירצה הדרת קדשו יוכל לצוות להדפיס גם מכתבי זה, ואקווה כי דברי קדשו ודברי צעיר כמוני יעשו פרי וכל אחד יגור לנפשו לבל ילכד באיסור חמור הזה, ולא יוסיפו עוד בני עולה להתל בנו, והיא מצווה גדולה ורבה מאוד.

עכ"ל המכתב הנז' שכתב הגאון הגדול בעל 'תפארת יוסף'.

ואתה השואל, תראה בעיניך, כי על העתקה של מאמרי רז"ל בלשון אחר חרדו הגאונים הנז"ל כל החרדה הזאת, ואסרו איסור על הקונה שלא יקנה, וכ"ש וקל וחומר על דברי האדרא קדישא, אשר כולם סודות עליונים, והדברים הנגלים שבהם מדברים בלשון הנשמה כדי לשכך את האוזן, דודאי יש איסור גדול לתרגם אותם, בלשון אחר, כי התרגום מראה לקורא, שזה הנגלה מהם הוא כוונת הדברים אשר דבר בעל המאמר ממש.

ודע כי קודם שלוש שנים, בא לפני אחד מלמד תינוקות פה עירנו יע"א, והתפאר לפני איך העתיק מגילת שיר השירים מלשון הקודש ללשון ערבי, דברים ככתבן כמו שהם מתחילה ועד סוף, וכל אחד מן הילדים הלומדים אצלו העתיק לעצמו את התרגום הערבי שלו ללמוד אותו, והוא היה שמח על הדבר הזה. ואמרת דלא אריך למעבד הכי, וטעה הוא בחדשות אלו אשר עשה, שאין מן הראוי ללמד פסוקי שיר השירים לילדים ועמא דארעא בלשון המדינה דברים ככתבן ממש, יען כי כל פסוקי שיר השירים לא נאמרו כפי פשוטן ממש, אלא כולם הם לשון משל ומליצה, ורמ"ז הרומ"ז על האר"ש, אבל פשוטן של דברים ככתבן ממש נראין כשירי עגבים ח"ו, ומי שדעתו קצרה כמו תינוקות דבי רב וכיוצא כאשר ילמדום פסוקים אלו בלשון המדינה יהיו הדברים קלים אצלם, ויהיו דומים בעיניהם כשירי עגבים ח"ו, על כן לא אריך לתרגם דברים ככתבן ללשון אחר, בפסוקי שיר השירים שהם קודש קדשים.

והבאתי לו ראייה גמורה לדברי אלו, מן בעל התרגום אשר עשה תרגום לתנ"ך, שנוהר שלא לעשות תרגום לשיר השירים דברים ככתבן ממש כאשר עשה בתנ"ך, אלא עשה בכל פסוק משיר השירים תרגום כמדרש וכנמשל שלו, ולא תרגם המילות ככתבן כלל, וטעמו הוא ברור ופשוט מפני שפסוקי שיר השירים אין להם משמעות כפי פשוטן, אלא כולם באו בדרך משל ומליצה, ואם יתרגם הדברים ככתבן נראין בעיני ההמון כשירי עגבים ח"ו, וזו ראייה שאין עליה תשובה. ומזאת הראייה אשר הבאתי מן התרגום של תנ"ך שלא עשה כמוהו על שיר השירים, תמצא הוכחה על השאלה דנידון דידן בתרגום האדרא, דאיכא טעמא רבה לאסור התרגום שלה בלשון אחר, והדברים קל וחומר, והמשכיל יבין מדעתו, ואין צריך להרחיב הדברים יותר בזה.

ועל אשר כתב השואל בשאלה הנז', שזה המתרגם האדרא בלשון ערבי עומד וצווח מה איסור יש בזה, דכמו שאנחנו מאמינים בלומדינו האדרא בלשונה דאין הדברים כפשוטן, כן אנחנו מאמינים בלומדינו אותה בלשון ערבי שאין הדברים כפשוטן, דע כי מלבד התקלה היוצאת מזאת העתקה, שאז אח"כ תפול העתקה זו בלשון ערבי ביד הגוים המבינים לשון ערבי, ואז יפערו פיהם לחרף ולגדף בראותם דברים של גשמיות נאמרים בעליונים, ועוד יסתעף מזה כמה סעפים לרעה ב"מ אשר לא נוכל לפרשם פה, הנה באמת גם אצל בני ברית הם בני ישראל המאמינים שאין הדברים כפשוטן, יהיה מכשול גדול וטעות וכפירה כאשר יוציאו מפיהם דברים קדושים אלו בלשון הערבי אשר מתורגם לפניהם.

והוא כי ידוע, שספר הזוהר והתיקונים וכ"ש אדרא רבא ואדרא זוטא הם דברים עמוקים מאוד מאוד, ונכתבו בחכמה נפלאה ונוראה אשר בדבור אחד רצוף דברים הרבה, והכל נאמר בהעלם גדול מאוד, וכמ"ש הסבא קדישא בפרשת משפטים דף ק' ע"ב, בריה דיוחאי ידע לאסתמרא ארחוי, וכתב על זה רבינו מהר"ח בשער מאמרי רשב"י בשם רבינו האר"י ז"ל, הכונה כי נשמות הצדיקים יש שהם מצד בחינתם יש להם כח לדבר בנסתרות וסודות התורה דרך כסוי והעלם גדול, כדי שלא יובנו אלא למי שראוי להבינם, ורשב"י ע"ה היתה נשמתו מבחינה זו שהיה בה כח להלביש הדברים ולדורשן, באופן שאף אם ידרשם לרבים לא יבינם אלא מי שהוא ראוי להבינם, ולכן ניתן לו רשות לכתוב ספר הזוהר, ולא ניתן רשות לרבותיו או לראשונים שקדמו לו לכתוב ספר בחכמה הזאת, עם היות שודאי היו יודעים בחכמה הזאת יותר ממנו, אבל הטעם הוא שלא היה בהם כח להלביש הדברים כמוהו, וזמ"ש הסבא ע"ה בריה דיוחאי ידע לאסתמרא ארחוי וכ"ו. ובזה תבין גודל העלם ספר הזוהר אשר כתב הרשב"י ע"ה שאין כל מוחא ומוחא יוכל להבין דבריו, עכ"ל.

והנה לאו דוקא דברי רשב"י באדרות ובזוהר נאמרו בהעלם גדול, אלא גם דברי רבינו האר"י זלה"ה אשר גילה מפי אליהו זכור לטוב הקדמות גדולות ודרושים, שמהם נתבארו קצת דברי הזוהר וקצת דברים מן האדרות ג"כ נאמרו ונכתבו בהעלם גדול, שאפילו חכם גדול שבחכמים וגאון גדול שבגאונים א"א לו להבין הדברים על בריין מתוך חכמתו ושכלו, אפילו אם יש לו כל ספרי הקודש של הקבלה, כי אם רק ע"י קבלה איש מפי איש עד מהרח"ו שקבל מפי רבינו האר"י ז"ל, שקיבלם מפי אליהו זכור לטוב, יען כי יש דברים שא"א לכתבן וא"א לציירם בקולמוס, אלא רק ע"י מסורת מפה לפה.

ומי לנו גדול מרבנו המקובל האמיתי רבנו שלום שרעבי זצ"ל, שיגע בעשר אצבעותיו בחכמה זו והפליא עצה הגדיל תושייה, והיה בקי בספרי רבנו האר"י ז"ל כמו ספר תני"ך, ועכ"ז כתב בספרו "נהר שלום" בהגהותיו על עץ חיים שער ל"ז פ"ב וז"ל והי' יכפר בעדי, כי דברים אלו אינם כפשוטן אלא שדברתי בלשון שנשתמש בו הרב ז"ל, אבל אמיתת עניינים אלו ידעתי דלית מחשבה תפיסה ביה כלל, ואם היה אפשר להבין האמיתות לא היה מקום להקשות, עכ"ל. וגדולה מזו תראה לרבינו מהרח"ו בשער הגלגולים דף ע"א, שכתב, סיפר לי הרי יצחק הכהן ז"ל, כי בעת פטירת מורי ז"ל, כשיצאתי מאצלו נכנס הוא אצלו, ויבכה לפניו וכו', אז אמר לו מה נעשה מכאן ואילך, ויאמר תאמר לחברים משמי, שמהיום והלאה לא יתעסקו כלל בחכמה הזאת שלמדתיים, כי לא הבינו אותה כראוי ויבואו ח"ו לידי כפירה ואיבוד נפש, ואמנם הי"ר חיים ויטאל לבדו יעסוק בה בלחישה בסתר וכו' ע"ש. ועתה תעשה קל וחומר אם לתלמידי הגדולים שלמדו ממנו הסודות מפה לפה, אמר להם שלא הבינו אותה כראוי ויבואו ח"ו לידי כפירה ואיבוד, כ"ש וכ"ש להלומד הדברים העמוקים מן הספרים דוקא, וטעם הענין הוא פשוט, מפני שהסודות מוכרח לדבר בהם בציור גשמיות הנמצא אצלינו בכני אדם, הן בשמות האברים, הן בתכונותם, הן בפעולתם, ובאמת כל אורות שלמעלה הם מושללים מן הגשמיות, ואין להם טבע גשמי כלל ועיקר. ולכן היה ירא רבנו האר"י ז"ל פן תלמידיו בעסקם בחכמה הזאת יחליטו מראה גשם ופעולת גשם באורות וספירות עולמות העליונים בדרך העברה בעלמא בשכלם, ובאמת זה איסור וכפרנות לחשוב זאת בשכל אפילו דרך העברה בעלמא. ועתה אם דברים העמוקים אשר באדרא שהם אמורים בציור גשמי ובתוארים גשמיים, ילמדו אותם אישי ישראל והמון העם בלשון המדינה, הן לשון ערבי הן לשון אחר, א"א שלא יעבור בדעתם דרך העברה זה הציור הגשמי על ספירות העליונים, לחשוב שהם כך כאשר אומר בפיו, ואע"פ שהוא רק דרך העברה בעלמא בלב, הנה זה איסור גמור ונחשב לו חירוף וגידוף ואיבוד נפש.

ופוק חזי מ"ש רבינו מהרח"ו ז"ל בעצמו, בספר הכוונות דף פ"ו, על סוד מאמר מספר הזוהר פרשת בשלח דף נ"ד בענין קריעת ים סוף, וז"ל, הסוד הזה צריך להעלימו אם מפאת עצמו, ואם מפני שאין אנחנו יודעים אמיתתו, אפילו

טיפת גרגיר של חרדל מן הדרוש ההוא, עכ"ל. הנך רואה כי אפילו רבינו מהרח"ו ז"ל אשר סמך רבינו האר"י ז"ל שתי ידיו עליו, הוא אומר על סוד אחד הנז' שאינו יודע אמיתותו אפילו טיפת גרגיר של חרדל, והיינו מטעם שהוא דבר עמוק מאוד, ומה שדברו בו הוא רמז דק, שגילו טפח וכיסו מאה אלפים טפחים, נמצא לא נאמר בו דבר שלם, והנאמר אין זה אמיתות עניינו, אלא הוא מדבר ברמיזה דקה מן הדקה, ואיך יתרגם דברים כאלה ללשון אחר, דנראה שהוא חושב אלו הן אמיתות הדברים, דאל"כ למה הוא מתרגם אותם יקראם כמו שנאמרו מפי רבן קדישי, שהם דברים חתומים וסתומים וסגורים.

ועוד טענה חזקה וגדולה יש לי לטעון, לאסור תרגום דברי האדרא קדישא ללשון אחר, והוא כי הכל יודעים ומאמינים כי כל הדברים האמורים באדרות קדישין ובזוה"ק כולם אמורים ברוה"ק אשר הופיע עליהם, וכל תיבה ותיבה שיצאה מפייהם בסודות הנז' נרמזו בה עניינים עמוקים, ומלבד מה שנרמז במשמעות התיבה עוד נרמזו עניינים בסדר אותיות התיבה, ובמספרם ובצורתם, כענין שמצינו בתיבת התפלה אשר תקנו אנשי כנה"ג ברוה"ק, דרמזו בהם כמה סודות עמוקים במספר האותיות ובמילואם, ובר"ת וס"ת ואמצעי תיבות וכיוצא, כאשר תראה בכוננות שמכוונים בהם בכמה צירופים של שמות הקודש, על כן כאן באדרא קדישא תמצא שם גולגלתא הנה מלבד שהשם התואר הזה של גולגלתא אינו כפשוטו, אלא הוא רמז לאור עליון שמכניס אותו בשם גולגלתא לשכך את האוזן, הנה עוד יש באמת באותיות אלו של גולגלתא כמה רמזים עמוקים שרמזם בעל המאמר באותיות אלו של גולגלתא, שהם שייכים להסוד שהוא מדבר בו, וא"כ איך יבא המתרגם בלשון ערבי לומר במקום גולגלתא מלת גמגמ"א, דהשתא מלבד שעשה הקודש חול, הנה זה איבד והרס כל הסודות אשר רמז בעל המאמר בשם זה של גולגלתא, הן בצירוף האותיות שהם הן במספרם וחשבונם, אשר כיון בזה לכמה פנים, שכולם הם צורך לאותו הסוד שהוא מדבר בו, ונמצא זה האומר במקום מלת גולגלתא מלת גמגמ"א הנה הוא משקר, דאין המאמר כך, וכן על זה הדרך בכל מלה ומלה הנמצאת באדרא קדישא, אשר המתרגם קוראה בשם אחר באותיות אחרים, שאין זה אמת, ולא אתמר הכי במאמר קדישין, והרי זו טענה חזקה שאין עליה תשובה, לאסור איסר בענין זה, לתרגם האדרא, וכל דברי זוה"ק ללשון אחר.

עוד שא עיניך וראה, מ"ש רשב"י ע"ה באדרא רבא, וז"ל, וחמינא אלין תיקונין דנהרין עלה, והוו מחכאן מילי דפומנא לאתעטרא ולאסתלקא כל חד באתריה, וכד הוו מתתקנן מפומנא כל חד וחד סליק ואתעטרא ואתתקן בההוא תיקונא דאתתקן הכא מכל פומא דחד מינן, ובשעתא דחד מינן פתח פומא לתקנא בההוא תיקונא, ההוא תיקונא הוה יתיב ומחכה למלה דנפיק מפומכוון, וכדין סלקא בדוכתייה ואתעטרא וכי. ועוד אמר התם וז"ל, זכאין אתון חברייא דכל הני מילין

קדישין דאתאמרו ברוח קדישא עלאה, רוח דכל קדישין עלאין אתכלילן ביה וכו', הרי לך להדיא דכל דברים האמורים באדרא קדישא כולם נאמרו ברוה"ק, והמילות עצמם שהם יוצאים מפיהם דברים ככתבן היו עושין פעולות גדולות ונשגבות ונוראות, ואנחנו בלמדינו הדברים ההם, כאשר יצאו מפומייהו דרבנן קדישי ברוה"ק, אע"פ שהם חתומים וסגורים אצלנו, ואין לנו ידיעה בהם עושים בקריאתם פועל ותיקון למעלה, מפני קדושת האותיות אשר יוצאים מפינו כמו שהם. ואם תאמר, הלא גם תורתנו הקדושה רמוז בתוכה סודות עליונים בצורת האותיות ומספרם ובמילואם, ורי"ת וסי"ת, ואיך הותר לנו לתרגם אותם ללשון אחר, הנה החילוק בזה הוא פשוט, כי דברי תורתנו הקדושה יש להם פשט אמיתי, שגם פשוטן של דברים הוא אמת, ונכתבו כל הדברים האלה בתורה בעבור פשטותם ג"כ, ולכן אם אנחנו מתרגמים פשטותם בלשון אחר, אין זה התרגום שקר, כי התרגום הוא מתרגם הפשט שהוא ג"כ דבר אמת, ולמה נאסור התרגום, ולכך נקראים בכל לשון. ואה"י בעת שאנחנו אומרים פסוקי התורה בלשון אחר, אין לנו בקריאה זו שכר לימוד הסודות הרמוזים בתורה, כי בתרגום התורה בלשון אחר אבד הרמז של הסודות, וגם הרמז של תלי תלים הלכות הרמוזים בתוספת אות, וחסרון אות, ומספר האות וכיוצא, מאחר שבלשון אחר באו תיבות ואותיות אחרים, אך עכ"פ זו הקריאה תורה תחשב כי פשט הדברים אשר נמצא בתרגום זה של לשון אחר הוא אמת, כי מקראות התורה כווננו ג"כ לפשט זה, משא"כ דברי האדרא וזוה"ק אין להם פשט כלל, ובעל המאמר לא כיון לפשט הדברים כלל ועיקר, ויש מקומות שהפשט יהיה חירוף וגידוף, ואם אתה מתרגם הדברים ללשון אחר נמצא אתה עושה הפשט אמת, כי התרגום הוא יהיה כפי הפשט, ולפי האמת אין הפשט של דברים אלו אמת, אלא כל התיבות והאותיות הכתובים בדברים אלו הם רמוזים דקים ועמוקים מאוד, וכאמור לעיל.

והגאון חו"י סי' ר"י כתב, מאמרי הזוהר ורעיא מהימנא וכן הנך ינוקי דזוהר, רוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם, וגם המקובל האלקי האר"י ז"ל וגוריו שקבלו ממנו פה אל פה, מפי עליונים יצאו הדברים, ואנחנו בלומדינו אותם לא יעלה בדינו דבר מובן זולת קריאת המלות וכו', ובהבנת חכמה זו יש מניעות ההבנה מכמה פנים, האי מצד מלות הלשון כידוע בלשון הזוהר, והבי' מצד המשך הלשון, והגי' מצד עומקם עכ"ל יע"ש, ובמלות קצרות אלו שכתב הגאון הנז' יתאמתו דברינו הנז"ל.

והנה בכל הדברים הנז"ל אשר כתבתי, והטענות אשר טענתי, יש כדי סיפוק לאסור איסור בענין זה של תרגום האדרא וזוה"ק ללשון אחר, ואין צורך להאריך יותר בזה, ורק דבר אחד אביא לך לחזק דברינו, מתורתנו של הרב המקובל המפורסם מהר"י ארגיאס ז"ל, בשומר אמונים דף ל"ג שכתב וז"ל, והזהר כשתכווין

בשום ספירה מהספירות שלא תדמה בה שום דמיון בכוח המדמה אשר לך, שיכניסך הדמיון בהגשמת הספירות, והוא טעות גמורה ועוון פלילי. אמנם תשכיל בשכלך השכלת עניינה, ותדמה צורת אותיות השמות שזה מותר לך. אבל המדמה יותר מאותיות, מגשים, ודמיון האותיות הוא בהשכלת השכל, שהי"ה זו מורה על סוד ספירה פלונית כידוע מספר הכוונות, וכ"כ בספר אלימה עין כל ת"א פ"ה עכ"ל.

הרי לך שאפילו בשמות הספירות צריך לחשוב באותיות שלהם, שבהם נרמז עניין הסוד של הספירה, ואם תתרגם שמות הספירות שהם כתר חכמה בינה וכוי בלשון אחר, ותעשה לכל ספירה שם באותיות אחרים כפי לשון התרגום, נמצא קלקלת בסוד הספירה ההיא, דאין זה שם הספירה וסודה, כי הספירה ההיא לא נקראת אלא באותיות אלו של כתר, או של חכמה, או של בינה וכיוצא, וכיון דאתה קורא אותה באותיות אחרים כפי לשון התרגום, נמצא אתה משקר. ודברים אלו דברי אמת הן, והביאם הרב ז"ל מן רבינו הרמ"ק ז"ל, והן הן הדברים, והטענה שטענתי למעלה על תרגום המלות של אדרא קדישא ללשון אחר, וכאשר הרחבתי הדברים למעלה בעזה"י, והשיית יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר."

- ה -

נציין עתה דוגמאות אחדות לסילוף דבריו של הרב קוק זצ"ל מצד בעלי עניין ואינטרסנטים ההופכים את דברי הקודש של הרב, מדברים נשגבים העומדים ברומו של עולם לתמיכה בדעותיהם הכפרניות וההרסניות, כדי למצוא צידוק לעמדותיהם, מתוך מגמה ברורה להטעות את הציבור הרחב, שכביכול גם מן הרב קוק זצ"ל דגל בעמדה זו. דוגמה לכך אנו מוצאים בחוזר מינהל החינוך הדתי "חוזר התשס"ז/4-3 אמנות ויצירה" מחודש סיון התשס"ז, חוזר שהופץ בכל מערכת החינוך הדתית באלפי עותקים.

חוזר זה הוא "שיר והלל" על "ההצלחה הגדולה" להחדיר בקרב מערכת החינוך הדתית על כל גוניה ואוכלוסייתה: ישיבות, אולפנות, בתי ספר עיוניים, מקיפים, בתי ספר יסודיים וחטיבות ביניים, את המקצועות: אמנות, תיאטרון, טלוויזיה וקולנוע, תקשורת, מוזיקה, פיסול, ציור, מחול ותנועה, משחק, נגינה, אמנות חזותית-פלסטית ועוד, בצורה אינטנסיבית מאוד, כולל הקצאת משאבים משמעותיים מאוד כדי לקדם את הוראתם תוך כדי דחיקתם של מקצועות הקודש לשולי הלמידה וההוראה. מגמות אלה הפכו לשם דבר בחינוך הדתי, כאשר מסביבם הוקמו ונבנו "בתי מדרש" לאמנות, לקולנוע, לתיאטרון ועוד, וכן פרויקטים מיוחדים שהפכו למרכז העשייה של מינהל החינוך הדתי בשנים

האחרונות. להלן כמה אחדים מהם: 1. "בית מדרש יצירתי בית-אב", 2. "מחנה מוסיקיץ", 3. "יצירה צעירה", 4. "סמינריון לתיאטרון", 5. "תערוכת בוגרי החמ"ד באמנות" ועוד. להצדקת גישה זו לחיזוק מגמות אלה, מציין ראש מינהל החינוך הדתי קטע מדבריו של הרב קוק זצ"ל, תוך כדי השמטת קטעים מהפיסקה המצוטטת ותוך פרשנות מסולפת שאינה מתקרבת כלל ועיקר לדברי קדשו של הרב. להלן דבריו המלאים של הרב מ"אורות" עמוד קי"ט מאמר אי הנקרא "צימאון לאל חיי", שחלקם ציטט ראש המינהל וחלקם השמיט. וז"ל הרב:*

"אי אפשר למצוא מעמד מבוסס לרוח כי אם באוויר האלוהי. הידיעה, ההרגשה, הדמיון והחפץ והתנועות הפנימיות והחיצוניות שלהם, כולם מזיקים את בני האדם שיהיו אלוהיים דווקא. אז ימצאו את מלואם, את יחושם השוה והמניח את הדעת. אם מעט פחות מגדולה זו יבקש לו האדם הרי הוא מיד טרוף כספינה המטורפת בים, גלים סוערים מתנגדים זה לזה ידיכוחו תמיד מנוחה, מגל אל גל יוטל ולא ידע שלו. אם יוכל לשקע באיזה רפש עבה של גסות הרוח ועביות ההרגשה, יצלח לו למעט את אור חייו לאיזה משך זמן, עד שבקרבו ידמה שכבר מצא מנוח. אבל לא יארכו הימים, הרוח יחלץ ממסגרותיו והטירוף הקלעי יחל את פעלו בכל תוקף.

מקום מנוחתנו הוא רק באלוהים. אבל האלוהים הלא למעלה מכל המציאות אשר יוכל להיכנס בקרבנו ממנו איזה רגש ורעיון הוא, וכל מה שהוא למעלה מכל רגש ורעיון בנו הוא לערכנו אין ואפס ובאין ואפס לא תוכל הדעת לנוח. על כן ימצאו על פי רוב תלמידי חכמים מבקשי אלוהים יגיעים ועייפים ברוח. כשהנשמה הומה לאור היותר בהיר אינה מסתפקת באותו האור הנמצא מהצדק גם במעשים היותר טובים, לא באותו האור הנמצא מהאמת אפילו בלמודים היותר בורים, ולא בהיופי - אפילו בחזיונות היותר מפוארים, אז מתגול העולם בעיניה: היא כל כך מתרחבת בקרבה, עד שהעולם כולו עם כל גשמיותו ורוחניותו גם יחד, עם כל גילוייו החומרניים והרוחניים, נדמה לה לבי- עקתא ואוירו נעשה לה מחנק. הם מבקשים מה שהוא למעלה מכוחם, מה שהוא לעומתם אין, ולהפך אין ליש אין יכולת גם ברצון לרצות, על כן יחלש לפעמים כח הרצון וכל עז החיים באנשים אשר דרישת אלוהים היא מגמתם הפנימית. צריך להראות את הדרך איך נכנסים אל הטרקלין - דרך השער. השער הוא האלוהות המתגלה בעולם, בעולם בכל יופיו והדרו, בכל רוח ונשמה, בכל חי ורמש, בכל צמח ופרח, בכל גוי וממלכה, בים וגליו, בשפירי שחק ובהדרת המאורות, בכישרונות כל שיח, ברעיונות כל סופר, בדמיונות כל משורר ובהגיונות כל חושב, בהרגשת כל מרגיש ובסערת גבורה של כל גיבור.

* קטע מתוך הפרק "הצימאון לא-ל חיי" בספר "אורות".

האלוהות העליונה, שאנו משתוקקים להגיע אליה, להיבלע בקרבה, להיאסף אל אורה, ואין אנו יכולים לבוא למידה זו של מילוי תשוקתנו, יורדת היא בעצמה בשבילנו אל העולם ובתוכו, ואנו מוצאים אותה ומתענגים באהבתה, מוצאים מרגע ושלוש במנוחתה. ולפרקים תפקדנו בסדק עליון מזיו של מעלה מאור עליון שמעל כל רעיון ומחשבה. השמים נפתחים ואנו רואים מראות אלוהים - אבל אנו יודעים שזהו מצב ארעי לנו, הסדק יחלוף והננו יורדים לשבת עוד לא בפנים ההיכל כי אם בחצרות ה'. וכשתביעת האורה באה עד הנקודה היותר גבוהה אז מתחלת היא לשאוב שפע אור גדול מהמאור הגנוז שיש בקרבה פנימה, ומתוך תוכה מתגלה לה שהכול שואב אור ממקור היותר עליון, ושהעולמים כולם וכל אשר בהם אינם כי אם גילויים שהם נדמים לנו כעין ניצוצות פרטיים מהתגלות האורה העליונה, אבל כשהם לעצמם הם כולם חטיבה אחת, התגלות אחת, שבה כלול כל היופי, כל האור, כל האמת וכל הטוב.

הגלויים הללו הולכים הם במהלכם ומתעלים, הולכים ומתבלטים לעיני כל שהם באמת הנם גילויים של כל-הטוב. והשפע הזורם בכל-הטוב, המנשא את שורש הנשמה אל עליונותו, המקטין בעיניה את העולם החומרי והרוחני וכל הודו ותפארתו, אותו השפע עצמו מחדש עליה את כל העולמים וכל היצורים לובשים צורה חדשה, וכל מראה של חיים מעורר ששון וישע, וכל מעשה טוב מרנין-לב, וכל למוד מרחיב דעה. המצרים הצרים של כל אלה אינם דוחקים את מרחבה של הנשמה, שהיא מסתכלת תיכף ומיד, ורואה שכל אותם הניצוצות הקטנים הולכים ומתעלים, הולכים ומתאגדים ונצררים בצרור החיים המלאים."

כל בר דעת הקורא את דברי הרב מתרשם, שהרב זצ"ל עוסק בעניינים שמימיים, דברים נשגבים, ואף באנשים מיוחדים שהגיעו לדרגות עליונות גבוהות. אך דבריו של הרב פורשו בצורה הכי מעוותת, והכותב הסיק את המסקנה הבאה מדברי הרב, מסקנה שעל בסיסה בונים מערכת חינוך הרחוקה מעולם התורה, מערכת חינוך החותרת להחדיר את תרבות המערב המטפחת את המגמות - שהיו בעייתיות אצל ציבור שומר תורה ומצוות בכל הזמנים, כמו אמנות, קולנוע, תקשורת, תיאטרון, מוסיקה, מחול ועוד - למגמות יוקרתיות של החינוך הדתי, ובכך להביא את מערכת החינוך הדתי לשוויון מוחלט עם מערכת החינוך הכללית. ואכן המתבונן במתרחש וחרד מפני התוצאות וההשלכות של מגמה מכוונת זו כבר רואה שהפער בין מערכת החינוך הדתית לבין מערכת החינוך הכללית הולך ומצטמצם בכל התחומים.

לדוגמה, כבר מזמן לא קיימת בחלק גדול מבתי-הספר חובת תפילה במנין. שחרור תלמידים מחובת תפילה במנין בבית הספר, הביאה גם לידי זלזול בתפילה בציבור בכלל גם מחוץ לבית-הספר. גם בעניין שמירת שבת יש פשרנות רבה, כאשר אין השבת נתפסת כיום במערכת החינוך כפי שהייתה

בעבר בבחינת "יהרג ואל יעבור". שלא לדבר על ענייני צניעות אשר מנסים בכל דרך להחדיר לתוך המערכת תכניות לימודים הרחוקות מקדושה וטהרה, המביאים את החילוניות בטהרה לתוך כתלי המוסדות.

- 1 -

וכך כותב בעל המאמר באותו חוזר מפורסם "חוזר 3/4 התשס"ז אמנות ויצירה":

"...המבקש להימנע מהמפגש עם האמנות, עם הקולנוע ועם האמנות הפלסטית נדמה כמי שמבקש לחיות בעולם חצוי, סגור ומוגבל אשר האופק שלו מעורפל, וראייתו את המציאות מטושטשת וחסרה". לאחר דברים אלה אשר בהם הוא מתייג את ה"בני תורה" וכל מי שיראת ה' בקרבו, ככאלה החיים בעולם חצוי, בעולם סגור, בעלי אופק מעורפל וראייה מטושטשת וחסרה, הביא כאמור ציטוט עם השמטות מדברי הרב שהובאו לעיל כדי להצדיק עמדתו זו. להלן הציטוט ומסקנותיו מציטוט זה:

"אי אפשר למצוא מעמד מבוסס לרוח כי אם באוויר האלוהי. הידיעה, ההרגשה, הדמיון והחפץ והתנועות הפנימיות והחיצוניות שלהם, כולם מזיקים את בני האדם שיהיו אלוהיים דווקא. אז ימצאו את מלואם... כשהנשמה הומה לאור היותר בהיר אינה מסתפקת באותו האור הנמצא מהצדק גם במעשים היותר טובים, לא באותו האור הנמצא מהאמת אפילו בלמודים היותר ברורים, ולא בהיופי - אפילו בחזיונות היותר מפוארים, אז מתנול העולם בעיניה... צריך להראות את הדרך איך נכנסים אל הטרקלין - דרך השער. השער הוא האלוהות המתגלה בעולם, בעולם בכל יופיו והדרו, בכל רוח ונשמה, בכל חי ורמש, בכל צמח ופרח, בכל גוי וממלכה, בים וגליו, בשפירי שחק ובהדרת המאורות, בכישרונות כל שית, ברעיונות כל סופר, בדמיונות כל משורר ובהגיונות כל חושב, בהרגשת כל מרגיש ובסערת גבורה של כל גיבור".

ומה מסקנתו מציטוט זה, הרי היא לפניכם ככתבה וכלשונה עפ"ל:
"נמצאנו למדים מדבריו אלה של הרב קוק כי המבקש שלמות בעבודת ה' צריך להכיל בתוכה גם את תרבות בני זמנו ולהכיר את טיבה... הרב קוק הציב אתגר רוחני גבוה, אך לא ביאר כיצד מתמודדים עמו. הפענוח הראוי של היצירה האנושית וזיהוי מרכיביה האלוקיים ממתנינם לגאל. זהו עומק תפקידם של המורים לאמנות בחינוך הדתי. בתי הספר הממלכתיים-דתיים, הישיבות והאולפנות הם כמותה אדמה שאחרי חורף גשום ממתינה לזרע שינבוט בה ויצמח. זהו מרחב עשיר ומגוון שבו עשוי לצמוח - בעזרת המורים והתלמידים

במגמות האמנות... - דור של יוצרים מלאי חיים... כבר היום אפשר לחוש בבקיעתם מתוך עצמם של אנשים רגישים... הם עושים זאת באמצעות הכתיבה והשירה, הקולנוע והמוזיקה והיצירה האמנותית. יתכן שדווקא במרחב המורכב של הלאומי-דתי-אוניברסלי, היהודי-ישראלי, המסורתי-מודרני והפוסט מודרני מתקיימים התנאים הבשלים ליצירה המבקשת את האלוקים. המבקש להיערך למשימה נשגבה זו ייחשף לחמש סיבות שונות המצדיקות את העמקת העיסוק באמנות. והן משלימות את האתגר הגדול של הראי"ה קוק".

כל מי שענינו בראשו רואה בחוש עד כמה מסקנות אלה רחוקות כרחוק מזרח ממערב מדבריו הקדושים של הרב קוק זצ"ל, העוסקים באנשי מעלה נשגבים אשר מילאו כריסם ש"ס ופוסקים ומשתוקקים להגיע למדרגות עליונות ושואפים להתדבק בבורא עולם ע"י הכרה חושית דרך הבריאה. שהרי הכותב הזה מסיק מסקנה מדבריו של הרב זצ"ל, שכל מי שמבקש שלמות בעבודת ה' צריך להכיל בתוכה גם את תרבות המערב הקלוקלת להכיר את טיבה, לחוות אותה ולטעום מכל מטעמי ההפקרות של תרבות המערב כדי להגיע לשלמות בעבודת ה'. איך אפשר לייחס דברים חמורים אלה לרב זצ"ל. דומני שגם המשפטים המדברים על עבודת ה' או שלמות בעבודת ה', הם אחיזת עיניים הבאים לטשטש את מרחב הראייה של הקורא, כדי שיחשוב שאכן ההצעה לעסוק באמנות ותיאטרון וכדו', באה לעזור לו בעבודת ה'! ולא היא, המגמה הברורה היא ההיפך מזה.

להלן התייחסותו של אחד מתלמידי החכמים שבדור הבקיא גם בכתבי מרן הרב קוק זצ"ל, הגאון הרב יגאל שפרן שליט"א, אשר ניאות לכתוב דברי הסבר לפרק "הצימאון לא-ל חיי", וכן מסקנות העולות מפרק זה ע"פ פירושו של מרן הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, וע"פ הסברו של מרן הרב קוק זצ"ל בעצמו למרן הגרי"מ חרל"פ זצ"ל. וזה מכתבו של הגאון הרב יגאל שפרן שליט"א:

הרב יגאל בצלאל שפרן

ראש "מרחבים" והמחלקה לרפואה והלכה ברבנות ירושלים
חבר הוראה בכיר לאתיקה והלכה, הפקולטה לרפואה, חיפה
רחוב הרב ריינס 6 ירושלים 95427 טל. 02/6513217

ב"ה כ"ב אלול תשס"ז

לכבוד הרב שמעון לוי שליט"א שלום וברכה בהרמנא רבה ובהערצה
מרבבה,

אחדשה"ט בייקר,

הנני אל כת"ר שליט"א בעניין פרק "הצימאון לא-ל חי" שבספר אורות
של מרן הרב זצ"ל ובמיוחד בנוגע לנאמר בעמ' קי"ט שם שהאלוקות
מתגלה בכל אות וגשמה, כל חי ורמש בכל צמח ופרח וכ"ו:

פרק זה כולו נוגע לעניינים טמירים ממש, והינו ביאור בעברית ובהרחבה
לנאמר בארמית ובקיצור בזהר ויחי ריט ע"א, בתיקוני הזהר הקדמה ב',
בזהר פקודי רסח-ט ועוד הרבה. בפרק זה הרב מבאר את הרעיון העומד
מאחורי הקביעה ש"מקום מנוחתנו הוא רק באלוקים" והוא מסביר שזה
מגיע גם לראיית האלוקות שבכל רמש ויופי וחי וכ"ו. כיהודה ועוד לקרא,
יש להדגיש שכל הנאמר בפסקה זו נוגע רק לאנשי מעלה שהשיגו כבר
את כל התורה כולה ועתה כלשונו של הרב שם הם גם "מבקשים את מה
שלמעלה מכוחם". מדובר בבעלי נפש עליונה, זכה וטהורה, שכל עניינה
עתה הוא רק בתשוקה עילאית להשגת האלוקות במעלות הגבוהות, אלו
החפצים להגיע אל דרגות הגבוהות אף יותר ממה שהשיגו הנביאים,
כפי שמבואר בספרי הפנים שמיד נזכיר. כך הסביר את הדברים מרן הרב
זצ"ל עצמו (כפי שנראה להלן) כך הסבירם מרן הרב צבי יהודה זצ"ל,
וכך מסבירים את הדברים גם טובי התלמידים של בית מדרשו, יאריך
ה' ימיהם בנעימים.

לפיכך מי שמסביר את הפרק כפי שהוא לבדו, בלא השוואה למקומות
הנוספים בהם הדברים מובאים בהרחבה, ומי שמצטטם בלא לדעת מניין
נלקח פרק זה והועתק ל"אורות", מי שאינו יודע אפילו על איזה רקע עליון
מדובר כאן, לא רק שאינו יורד לשורשי הדברים אלא שיש בו שמץ מינות
רח"ל, שהרי הנצרות הארורה היא זו שסברה את הדברים האלו כפשטותם
הרדודה, והיינו שיש לתפוס את האלוקות דרך החוויה הרגשית ולא דרך
תורה והמצוות. היא, באלילותה, סברה שהדרך היא לעודד את היצירה
הריגשית, את "הרגשת כל מרגיש" כנאמר כאן, ומי שאינו מבין במה
הדברים אמורים כאן פשוט הופך את דברי המקובלים העליונים לדברים
בגובה עיניו הטרטוטות. ויהי רצון שה' ימחל לו.

ונטעים את הדברים:

פסקה זו נכתבה לפני מלחמת העולם הראשונה ופורסמה בחוברת "התרבות הישראלית" בתוך סדרה שלמה ויחד עם מאמרים רבים אחרים שנגעו לנושא היחס לתרבות העמוקה, ובצרוף למאמרו של הרב צבי יהודה עצמו אודות "התרבות הישראלית" משנת תרע"ג. שם הורחבה הסוגיא והוסברה בעמקות וכן היא חוזרת על עצמה באופן עקרוני במאמר "דעת אלוקים" של הרב (-עקבי הצאן" עמ' קל"ו), ומוסברת על ידו גם באגרת לרב חרל"פ (-אגרות ראי"ה" ב, עמ' ל"ח) ומעל הכל היא מוסברת בהרחבה על ידי הרב זצ"ל עצמו במאמר "הקודש והחול" שהודפס ב"מאמרי הראי"ה" ב, עמ' 404 ואילך. לפיכך אי אפשר להתחיל אפילו להבין את מאמר הצמאון הנ"ל בלי להתבונן במה שכתב אחר כך הרב קוק עצמו ב"הקודש והחול" אודות הנ"ל ומשם אחורה אל מאמר "דעת אלוקים" ורק משם אחורה אל "הצימאון לקל חי" הנ"ל. וזה לשונו של הרב ב"הקודש והחול":

"העולם כולו סובל הוא מהתערובת של החול עם הקודש... אלה המחברים אשר חיברו את ערכי החול וערכי הקודש יחד, בחיבור של עירבוביא, [אף] שכוונתם הייתה לעשות שלום בין אלה שני העמודים - גרמו לכל אותה המלחמה הארורה שאנחנו הננו עדיין אוכלים את פירותיה המרים. חיבור מעורבב של אלה שני המושגים [קודש וחול] מוכרח הוא להוציא תולדות בוסריות, וזהו ובדאי התוכן המדאיב והמבלבל את העולם" (שם, עמ' 408). לפיכך מסביר שם הרב זצ"ל באריכות כיצד יש חובה לקדש את החול אך חלילה מלהכניס את החול אל היכל הקודש, אל הגמרא וההלכה. לצערנו, כותב שם הרב, יש החושבים שבהכנסת החול אל הקודש הם יצילו את נפילת הדת, אך הרב שם יוצא חוצץ נגדם ובמילים תקיפות הוא קובע שחלילה מליפול ברישתם. ללכת בדרך זו, כותב הרב, זו הריסה וזדונית של התורה, חלילה: "לא ניבהל כלל מאותו האיום של נפילת הדת ושל חורבנה שסופרים חדשים מאיימים ברצינות או בכוונה מכוונת ועשויה, זה תקופה שלמה, ומתוך האיום עצמו הם גורמים את ההריסה הזדונית". (שם עמ' 410). צריך לדעת כותב שם הרב שקודש זה קודש וחול זה חול. והסבל של העולם הוא רק מפני ששוכחים את האמת הפשוטה הזו (שם 411). על רקע זה כותב שם הרב אחר כך מאמר נוסף בשם "תחיית הקודש", שכולו תביעה למלא את התחייה הלאומית בקודש בלבד ודווקא.

על רקע זה אפשר להבין עכשיו את המאמר הבא שהרב כותב להסבר העניין והוא כאמור המאמר "דעת אלוקים" שהזכרנו:

באותו מאמר קובע הרב שהנטייה לחוויה רגשית דתית, לעריגה עצמית, כפי שמדווחים בעלי האומניות והדמיונות, היא בעצם מחלה קשה. מחלת רוח: "נטיה כזו, למרות שהיא באה לשם התעלות דתית אישית, היא "בכלל חולי מחליי הנפש". רצון כזה יש לראותו כקלקולו "יותר ממה שיכול להיכלל בכלל תשוקה בריאה וטבעית" (מאמר 'דעת אלוקים' שבעקבי הצאן עמ' קל"ז ועוד שם באריכות גדולה).

אלא מה? שיש גם נפשות גדולות באמת. אלו החפצות להגיע לפסגות אחר מילוי כרסן ש"ס ופוסקים (או לפחות דבקות מוחלטת בתלמידי חכמים שהם עצמם מלאו כרסם ש"ס ופוסקים). נפשות אלה חפצות להשיג גם דרגות התגלות כזו עליונה עד שתוכלנה לראות גם את הקודש שבכל החולין גם כן. נפשם צמאה לראות את האלוקים בכל.

להן יש לומר: בעקרון הצימאון הזה הוא גם כן מבחינת מחלה, שאי אפשר לרפאה, שכן היא נגד הצורה בה הקב"ה קבע את ההתדבקות בו, במתן תורה בהר סיני. אלא שלאותן נפשות שכאמור יש בקרבן זיק פנימי המתפוצץ בהם מבפנים אנו אומרים: אל תשברו! דעו שיש גם דרגה כזו, אבל היא עילאית שבעילאיות ואין האדם הפרטי יכול להשיגה אלא אם כן הוא במעלות קדושים וטהורים שאין למעלה ממנה. לכן בצדק הוכיח הרב קלנר שליט"א מדברי המקובלים שהמאמר "צימאון לאל חי" והרעיון על היכולת להכרת האלוקות שבעולם דרך השער של היופי וההדר, מיועד דווקא למי שכבר נמצא במצב של עריגה אל מה שהוא מעל הנביאים, (כנאמר בספר "הרוקח" בשורש זכירת ה' ובשורש קדושת הייחוד). הדבר גם מופיע כהערת שוליים מס' 3 ומודפס בהוצאה המנוקדת של "אורות" תחת הפיסקה "הצימאון לא-ל חי" הנ"ל בעמ' ק"כ, ופשוט.

גם הרב צבי יהודה עצמו, שמסר את המאמר לרפוס ב"התרבות הישראלית" הנ"ל, הסביר שכוונתו בכך הייתה להראות שבדרגות הגבוהות ביותר יש מקום גם לאומנות וכד', כדי להוציא מליבם של המדוכאים והשבורים (ראה דבריו ב"אורות" המנוקד הנ"ל, בנספח, במאמר "לתולדות הספר אורות", שבעמ' קי"ט, והמסביר איך ולמה וכיצד ליקט הרב צבי יהודה זצ"ל את המאמרים הללו מתוך כלל פנקסי הרב קוק זצ"ל ולצורך איזו מגמה).

יתר על כן: גם בהוצאה הבסיסית של "אורות", זו של מוסד הרב קוק, בסוף הספר, בעמוד ק"צ, כתב הרב צבי יהודה שאת הפיסקה על "הצימאון לאל אלי" יש להסביר כמו את כל פרקי הספר, קודם כל על בסיס "דברי תורה - עשירים במקום אחר" (ירושלמי ראש השנה ג', ה) והיינו שאת הפרק הזה יש ללמוד מתוך השוואה למה שכתב הרב קוק אודות העניין באגרות ראייה ב' עמ' ל"ח, ועוד.

המעין באגרת שם יראה שמדובר ברזים מלאי פנימיות והמיועדים לאותה נשמה עילאית, מרן הגרי"מ חרל"פ זי"ע שכנראה שאל את הרב אודות הרעיונות הטמירים הללו (ש"הצימאון לקל חי" הוא רק דוגמא להם) והרב ענה לו כך: "על דבר התשוקה והשמחה והמניעה בהשגה באלוקות, צריך להסביר כך: כל זמן שנידמה לנו שאנו עומדים במצב מהותי מיוחד, נפרד מהעניין האלוקי, אין האלוקות מושגת לנו, ומתוך כך אנו משתוקקים להשגתה השלמה, המעוררת בנו תשוקה של דבקות פנימית" וכ"ו. רצה לומר: מדובר בדרגות עילאיות של אנשי קודש נהדרים, החפצים להיות בתוך אור צדיקים ישמח ואז יש להם להבין שהרגש שפרץ בהם לכיוון הקודש שבחול הוא אכן נהדר וטהור. כהתפוצצות, כזיק, כברק, אך לא כדרך עיונית לימודית בלימודי הקודש ובניית האישיות. לאלו בעלי הדרגות העליונות מיועדים הדברים וכפי שמוכיח הרב קוק שם מהמקורות בזהר ובספרים הפנימיים שהביא (ושמהם ציטטתי את המקורות שבראש דברי הנ"ל).

לסיכום: מדובר בזיקים, זיוים, המתנוצצות בקרבם בקדושי עליון, או בכללות האומה, אבל לנו, פשוטי האנשים, יש רק דרך אחת לפגישה עם האלוקות: תורה וקדושה דרך הגפ"ת בלבד. ובוודאי שמי שרוצה לקדש את החול ראוי לו לעשות כן אבל דווקא מתוך ידיעה שהקודש לכשעצמו הוא נעלה מכל העניינים הללו, כשם שהוא נעלה מכל הפילוסופיות והתיאולוגיות למיניהם. לנו יש דברי אלוקים חיים ולא אך רגשות דתיים או מחשבות אנוש נאצלות אודות העולם והדת, תהינה גבוהות ככל שתהיינה. רק בהם, בדברי קודש בטהרתם, נמצא עומק העניין של כל העולם וכל מגמותיו. ובוזה נדבק כי בזה הם חיינו ואורך ימינו, אבי"ר. ואתה שלום וכ"ו.

בברכת התורה

גאון שפרן

יגאל שפרן

דבריו המפורשים והסדרו הברור של הרב שפרן שליטי"א לא משאירים מקום לשום פרשנות אחרת בדברי הרב זצ"ל בפרק "הצימאון לא-ל חי". וקל וחומר לא לפרשנות שנכתבה על ידי כותב המאמר בחוזר הנ"ל, אשר הפך את דברי הקודש של הרב לחולין. להלן ציטוטים אחדים של כותב המאמר בחוזר הנ"ל החותרים למגמה ברורה לחלן כל פינה קדושה בחינוך הדתי ולהפכו לחינוך כללי אוניברסאלי, באמצעות המגמות כמו אמנות, קולנוע, תקשורת, תיאטרון, מוסיקה, מחול ועוד.

"העיסוק באמנות וביצירה יהיה קרן אור ומקור חיים". "בזכות היצירה האמנותית עולם התוכן של הלומד מתגלה כביטוי אותנטי של הנפש ביטוי זה אינו נתפס בהכרח כגילוי "יהודי", "אמוני" או "דתני". "עתיד מדינת ישראל... האמנות היא הביטוי של עולם הרוח והיא גם המעצבת אותו". **"היצירה האמנותית היא אחד הכלים האמורים לבטא את רוחנו, את שאיפותינו הגדולות, באמצעותה תיטהר ארצנו ותתקדש".**

כל מי שלא הבין עדיין, הרי משפטים אלה ברור מללו, שעתידה של מדינת ישראל על פי תפיסתו של כותב המאמר אינה תלויה לא בלימוד תורה ולא בקיום מצוות ולא בכל ענייני הקדושה המסוריים לנו מדור דור, אלא באמצעות תרבות המערב הכוללת אמנות קולנוע, תקשורת, תיאטרון, מוסיקה, מחול ועוד. תפיסת עולם זו המחלחלת כבר במוסדות חינוך רבים כבר גרמה נזקים כבדים, והגיעה השעה לזעוק על מציאות זו העלולה לפגוע גם במוסדות התורניים אשר גם בהם מגמות אלה תופסות מקום של כבוד.

אנו רואים במגמה זו, המשכה של אותה מגמה ששלטה בהקמת המדינה, להעביר יהודים תמימים על דתם, ולנתק את העולים הצעירים מצור מחצבתם ע"י פיתויים שונים ואף באמצעי כפייה נגד רצונם ובניגוד למצפונם. מגמה זו אשר החלה עם גלי העלייה של יהודים מכל קצוות תבל, התפשטה במשך השנים כשיטה אשר שינתה עם הזמן את דרכי הפעולה, שיכללה את אמצעי השיכנוע והכפייה, אך לא שינתה את המגמה אלא הלכה והתחזקה, עד אשר אמרו גדולי הרבנים שהמצב הוא בבחינת "אין בית אשר אין שם מת". ואכן, כמעט ולא היה בית או משפחת עולים שלא עברה תהליך של חילון, שפגע בחלק מבני המשפחה ולפעמים בכל בני המשפחה כולה. עם השנים, למדו למסד את ההעברה על הדת בצורה ממוסדת, ואחת הדרכים היא החדרת החולין לתוך הקודש כדי לטשטש ולערבב בין החול ובין הקודש.

דומני כי מסקנתו הבלתי נמנעת של הרב שפרן שליט"א לגבי כותב המאמר ופרשנותו המסולפת בדברי מרן לא משאירים מקום לספקות כל שהם, ונחתום במסקנתו של הרב שפרן שליט"א מתוך דבריו שהובאו לעיל:

"לפיכך מי שמסביר את הפרק כפי שהוא לבדו, בלא השוואה למקומות הנוספים בהם הדברים מובאים בהרחבה, ומי שמצטטם בלא לדעת מניין נלקח פרק זה והועתק ל"אורות", מי שאינו יודע אפילו על איזה רקע עליון מדובר כאן, לא רק שאינו יורד לשורשי הדברים אלא שיש בו שמץ מינות רח"ל, שהרי הנצרות הארורה היא זו שסברה את הדברים האלו כפשטותם הרדודה, והיינו שיש לתפוס את האלוקות דרך החוויה הרגשית ולא דרך תורה והמצוות. היא, באלילותה, סברה שהדרך היא לעודד את היצירה הרגשית, את "הרגשת כל מרגיש" כנאמר כאן, ומי שאינו מבין במה הדברים אמורים כאן פשוט הופך את דברי המקובלים העליונים לדברים בגובה עיניו הטרוטות".